

RÓNA KATALIN

„A mögöttes világot szeretném a néző elé vinni”

Beszélgetés Bartha Lászlóval

A sötét körfüggöny előtt hat óriási kö-tömb. A pannókon Németh László hős-einek arcása és izgatott, gyors jegyzeteik.

A Tiszaeszlár kopár színpada felett egyetlen fojtó, plasztikus fekete tömeg lebeg. A folt ráfekszik az egész színpad-ra, a drámára.

Fehér falak között a szürkétől az aranyig terjedő fényeffektusok démoni sugárzásában hangzanak el Borisz Godunov szavai.

Bartha László díszlettervei ezek.

Festőművész és díszlettervező. A kettő természetesen és bonyolultan van együtt e művekben. Bartha tudatos művész. Sajátos formanyelvével, mely elidegeníthetetlenül az övé, rokonszenves, egyé-ni utat teremtett, és valószínűleg éppen ebben rejlik művészetének ereje. Díszletterveinek művészi kiindulópontja a darab adta valóság. Ezt a valóságmagot viszi át motívumokba, sűrít hangulatokba, szellemi tartalmakat kifejező díszletelemekbe. Egyszerre teremt játékteret, atmoszférát és költészetet a színpad varázsos és művi voltában is eleven és igaz világában.

- Kezdetben olyan díszlettervező akartam lenni, akinek a díszletei fel sem tűnnek a nézőnek. Úgy gondoltam, a díszlet valami hátul a színpadon, jobb, ha észre sem lehet venni. Néha ma is arra gondolok, hogy az előadás - természetesen amelyiknek én tervezem a színpadképét - kizárólag díszlet nélkül lenne jó. Közben rajzolom a díszleteket, az írói gondolatot keresem. Azt hiszem, minden darab, túl a leírt szavakon, mondatokon, írója világát, belső küzdelmét, vágyait tükrözi. Ezt a mögöttes világot szeretném a színpadképben a néző elé vinni.

A színház napjainkban még mindig elsősorban irodalom, s alig-alig vesszük tudomásul, hogy látványként szavak nélkül is képes vallani a világról, s a látványnak ugyanúgy lehet mondanivalója, mint a szavaknak.

A kifejezési forma keresése közben a dráma, amellyel foglalkozik, elsődleges élményként, meghatározóként érvénye-

sül, esetleg distanciát teremt személyes életével, más művészi elképzeléseivel?

- A tervező önmagának is dolgozik. Színházi díszletet csak az tud rajzolni, aki úgy érzi, hogy maga is benne él a tervezett térben, aki - átvéve a dráma lüktetését, belső ritmusát - részese annak a világnak, amelyet megálmodott Saját életem, pillanatnyi problémáim óhatatlanul belekerülnek a tervekbe. Bármit is csinállok, mindig teljes oda-adással dolgozom, olyankor semmi sem fontosabb, az adott munka viseli minden más művészi töprengésemnek a súlyát.

A díszlettervező elsődleges feladata a műszellemét, érzelem- és gondolat-világát végigkísérni, kifejezni. Valaki egyszer azt mondta, hogy a díszlettervező „alkalmazott”, mint ahogy alkalmazott a munkája is. Bartha László festőművészként szuverén világot teremt. Úgy érzem, ugyanilyen öntörvényű világot teremt a színpadon is.

- Legfontosabb az, hogy a kompozícióban a hangsúlyos tömegek a nekik szellemileg kijelölt hely élére kerüljenek, és a gondolati rész is az arra kijelölt hely centrumában álljon. Nem hiszek abban, hogy a festőművész munkája lényegesen különbözik a díszlettervezőétől. A műfajok ilyen különállása, sőt különállása rossz gyakorlat eredménye, amely nem teszi lehetővé a mű-fajok közötti közeledést, a határok kitágítását. Ha úgy érzem, valamivel végleg elkészültem, amikor már annyira be-leéltem magam, hogy aligha tudnék lemondani róla. Legyen az festmény vagy díszletraajz mindig abban bízom, hogy lesz valami benne abból a győtrő vágyból, amit mindenki átszenved, akinek közlendője van az emberiség számára.

Messze van már a színház nagy barokk korszaka, amikor a díszlettervező egy személyben volt a díszlet konstruktöre, építésze és festője.

- Addig, amíg a színházaknak - és itt elsősorban a vidéki színházakra gondolok - nincs meg a kellő műszaki-technikai felkészültsége, nem lehet és nem szabad a díszlettervezői munkát misztifikálni. Egyébként a díszlettervezés a kollektív művészi munka megvalósulásának új lehetőségeivel kecsegtet. Egy olyan kollektív alkotó munkával, amely a képzőművészet minden más területén elképzelhetetlen. És itt nemcsak a szcenikussal, a díszletfestőkkel való kapcsolatra gondolok. Feltétlenül lényeges, sőt a leglényegesebb a rendezővel kialakuló kontaktus. Kettőnk közös

alapja a látvány térbeli kialakítása, és ez csak azonos szellemiséggel vezethet jó eredményre. Díszletterveim nagy részét Lendvai Ferenc rendezéseikhez készítettem. Azt hiszem, mi létre tudtuk hozni azt a rendezői-díszlettervezői közösséget, amelyben a napról napra újra kezdődő küzdelemben a drámáért, az előadásért sikerült valami megnyugtatót csinálni.

A Katona József Színházban Osborne Komédiása, Veszprémben a Pillantás a hídról és a Borisz Godunov, Miskolcon a Tiszaeszlár és a Fizikusok, Az írás ördöge Szegeden és a többiek mind az alkotói töprengést a művészi jelenlétet közvetítették a néző számára.

- Ha a legkedvesebbet kellene kiválasztanom, talán a Tiszaeszlár mellett dönténék. Sok töprengés és nyugtalanság arán született meg, és valószínűleg ez a kínlódás szeretettette meg velem annyira.

S hogy a művészi teremtő munkát, az alkotói folyamatot még jobban érzékeltessem, idemácsolom Bartha László leveleinek néhány sorát, melyet a díszlet születésekor a dráma szerzőjének írt:

„teljesen belebonyolódtam egy felhőbe, mégpedig abba, ami a darabod felett lebeg. De hogy ne nyújtsam sokáig e dolgot, miután hazajöttem Miskolcra, ahol minden a legnagyobb rendben volt, egyszerre rájöttem, hogy a színpad felett lebegő nyomasztó folt nem fejezi ki azt, ami miatt az egész készült. Azonnal nekiálltam, és megcsináltam a véglegest, amelyik most már úgy érzem, méltó a darabhoz ... semmi sincs benne az előző fellengzősségből ... Most egy-szerre nagyon hamis gesztusnak érzem az előzőt, hivatkozod bravúroskodásnak, ami csak azért nem keltett valami vidám bohózati hangulatot, mert az európai közmegegyezés a sötét és főleg a fekete színt valami komorsággal vagy gyásszal asszociálja ...”

Bartha László festményei eredendően természeti inspirációjúak. Kezdetben statikussá formált alkotásain egyre jobban előretör egy újabb, teljesebb megfogalmazási lehetőséget kínáló dinamikusság, egy elvontabb, mégis szabadabb valóságtükrözés. A tér minden pontjában azokat a szellemi tartalmakat képes sűríteni, amelyek a drámát a legigazabban fejezik ki. Színpadát nem díszletezi be, nem tölti meg kellékekkel, a gondolat sohasem az egyes díszletelemekben, mindig az atmoszférában jelentkezik. El-vont és mégis nagyon konkrét minden színpadképe; nem a tárgyak, a hangulatok megfogalmazott világa.